

فهرست مطالب

شماره صفحه

عنوان

۱	فصل اول: مقدمه و کلیات طرح پژوهش
۱,۱	مقدمه
۲	۲,۱ بیان مسئله
۳,۱	ضرورت پژوهش
۴	۴,۱ سوالات پژوهش
۵,۱	۵,۱ فرضیات پژوهش
۶,۱	۶,۱ اهداف پژوهش
۷,۱	۷,۱ تعریف کلمات کلیدی
۸	۸,۱ چارچوب پژوهش
۱۲	فصل دوم: مروری بر ادبیات موضوع و پیشینه تحقیق
۱۳	

۱۴	مقدمه ۱,۲
۱۵	مبانی نظری ۲,۲
۱۵	ریسک ۱,۲,۲
۱۵	شناسایی ریسک ها ۱,۱,۲,۲
۱۷	ریسک های مالی ۲,۱,۲,۲
۲۳	ریسک های عملیاتی ۳,۱,۲,۲
۲۴	ضرورت مدیریت ریسک در نظام بانک داری ۴,۱,۲,۲
۲۷	تصمیمات مدیریت ریسک ۵,۱,۲,۲
۳۰	رویکردها و ابزارهای مدیریت ریسک در بانک ۱,۵,۱,۲,۲
۳۱	نگهداری و اداره نمودن ریسک ۲,۵,۱,۲,۲
۳۲	رابطه بین ریسک های مختلف در بانکداری ۳,۵,۱,۲,۲
۳۲	بررسی ریسک های مورد مطالعه در این تحقیق ۶,۱,۲,۲
۳۳	ریسک اعتباری ۱,۶,۱,۲,۲
۳۶	اندازه گیری ریسک اعتباری ۱,۱,۶,۱,۲,۲
۳۷	مدیریت ریسک اعتباری ۲,۱,۶,۱,۲,۲
۳۸	ضرورت رتبه بندی اعتباری مشتریان ۳,۱,۶,۱,۲,۲

- ۳۹----- ریسک عملیاتی ۲,۶,۱,۲,۲
- ۴۰----- ریسک نقدینگی ۳,۶,۱,۲,۲
- ۴۲----- شاخص های ریسک نقدینگی ۱,۳,۶,۱,۲,۲
- ۴۴----- تخمین نیاز نقدینگی و آزمون شرایط بحرانی ۲,۳,۶,۱,۲,۲
- ۴۶----- ساختار شکاف نقدینگی ۳,۳,۶,۱,۲,۲
- ۴۶----- ریسک بازار ۴,۶,۱,۲,۲
- ۴۷----- ۳,۲. کارایی
- ۴۸----- ۱,۳,۲ کارایی فنی
- ۴۸----- ۲,۳,۲ کارایی تخصیصی
- ۴۸----- ۳,۳,۲ کارایی اقتصادی
- ۴۸----- ۴,۳,۲ فرایند ارزیابی کارایی
- ۴۹----- ۱,۴,۳,۲ تاریخچه ارزیابی کارایی
- ۵۰----- ۲,۴,۳,۲ دیدگاه های سنتی و نوین در ارزیابی کارایی
- ۵۱----- ۳,۴,۳,۲ روش های ارزیابی کارایی
- ۵۳----- ۴,۴,۳,۲ اندازه گیری کارایی از طریق تحلیل پوششی داده ها **D.E.A**
- ۵۶----- ۵,۴,۳,۲ اندازه گیری کارایی از طریق تابع مرزی تصادفی **S.F.A**
- ۶۱----- ۶,۴,۳,۲ بررسی سطوح ارزیابی کارایی
- ۶۵----- ۷,۴,۳,۲ سطح ارزیابی فردی

- ۶۷----- سطح ارزیابی سازمانی ۸,۴,۳,۲
- ۶۹----- دیگر روش‌های اندازه‌گیری کارآیی ۵,۳,۲
- ۷۰----- روش مرز تصادفی هزینه ۱,۵,۳,۲
- ۷۱----- روش حداقل هزینه ممکن ۲,۵,۳,۲
- ۷۲----- روش تابع تولید ۳,۵,۳,۲
- ۷۳----- روش برنامه ریزی خطی ۴,۵,۳,۲
- ۷۵----- روش تابع سود ۵,۵,۳,۲
- ۷۵----- بررسی مدل‌های DEA SFA ۴,۲
- ۷۵----- مدل‌های پایه DEA ۱,۴,۲
- ۸۰----- قابلیت‌های ویژه روش DEA ۱,۱,۴,۲
- ۸۱----- مدل MEA (ارتقا یافته DEA) ۲,۴,۲
- ۸۹----- تابع مرزی تصادفی S.F.A ۳,۴,۲
- ۹۰----- تعیین نوع توابع مرزی و نوع توزیع عدم کارآیی ۱,۳,۴,۲
- ۹۱----- عوامل مؤثر بر کارایی ۵,۲
- ۹۸----- ریسک و کارایی بانک ۶,۲
- ۹۹----- پیشینه تحقیق ۷,۲
- ۹۹----- مطالعات داخلی: ۱,۷,۲
- مطالعات خارجی: ۲,۷,۲

۱۰۷	فصل سوم	۳
	روش پژوهش	
۱۰۸	۱.۳ مقدمه	۱۰۸
۱۰۸	۲.۳ روش پژوهش	۱۰۸
۱۰۹	۳.۳ روش تجزیه و تحلیل	۱۰۹
۱۱۲	۴.۳ محاسبه کارایی به روش <i>MEA</i>	۱۱۲
۱۱۳	۵.۳ انواع کارایی از دیدگاه فارل	۱۱۳
۱۱۵	۱،۵،۳ کارایی بر مبنای حداقل سازی عوامل تولید	۱۱۵
۱۱۶	۲،۵،۳ کارایی بر مبنای حداکثر سازی محصول	۱۱۶
۱۲۱	۳،۵،۳ مدل بازدهی ثابت به مقیاس (<i>CRS</i>)	۱۲۱
۱۲۳	۴،۵،۳ مدل بازدهی متغیر به مقیاس (<i>VRS</i>)	۱۲۳
۱۲۶	۵،۵،۳ روش وزن دهی جهت رتبه بندی واحدها	۱۲۶
۱۲۸	۶.۳ محاسبه کارایی به روش <i>SFA</i>	۱۲۸
۱۳۱	۱،۶،۳ تابع مورد استفاده در روش <i>SFA</i>	۱۳۱
۱۳۳	۷.۳ متغیرهای پژوهش	۱۳۳
۱۳۳	۱،۷،۳ متغیرهای تخمین کارایی با روش <i>MEA</i>	۱۳۳
۱۳۴	۲،۷،۳ متغیرهای تخمین کارایی با روش <i>SFA</i>	۱۳۴
۱۳۵	۳،۷،۳ متغیرهای بررسی تاثیر ریسک بر کارایی	۱۳۵
۱۳۶	۸،۳ روش گردآوری داده ها	۱۳۶
۱۳۶	۹.۳ جامعه آماری	۱۳۶
۱۳۶	۱۰.۳ ارزیابی عملکرد نظام بانکی	۱۳۶

۱۶۱	فصل چهارم
۱۶۱	تجزیه و تحلیل اطلاعات
۱۶۲	۱,۴ مقدمه
۱۶۲	۲,۴ آمار توصیفی
۱۶۲	۱,۲,۴ متغیرهای روش MEA
۱۶۴	۲,۲,۴ متغیرهای روش SFA
۱۶۵	۳,۲,۴ متغیرهای برآورد مدل تاثیر ریسک بر کارایی
۱۶۶	۳,۴ تجزیه و تحلیل
۱۶۶	۱,۳,۴ محاسبه کارایی به روش MEA
۱۶۶	۱,۱,۳,۴ جزییات روش MEA
۱۷۶	۲,۱,۳,۴ طراحی مدل رتبه بندی بانک ها با روش MEA
۱۷۹	۲,۳,۴ روش SFA
۱۸۰	۱,۲,۳,۴ محاسبه کارایی با روش SFA
۱۸۲	۲,۲,۳,۴ رتبه بندی بانک های نمونه با روش SFA
۱۸۴	۳,۳,۴ ارزیابی دو روش MEA و SFA
۱۸۵	۴,۳,۴ سوال اول تحقیق
۱۸۵	۵,۳,۴ بررسی روش پنل
۲۰۸	فصل پنجم
	۵ بحث و نتایج

۲۰۹	۱,۵	مقدمه
۲۰۹	۲,۵	خلاصه و نتایج تحقیق
۲۰۹	۱,۲,۵	نتایج محاسبه کارایی به روش MEA
۲۱۰	۲,۲,۵	نتایج محاسبه کارایی به روش SFA
۲۱۲	۳,۲,۵	نتایج برآورد مدل تاثیر ریسک بر کارایی
۲۱۴	۳,۵	پاسخ به سوالات
۲۱۶	۴,۵	بررسی فرضیات
۲۱۹	۵,۵	تحلیل رابطه ریسک های مختلف و کارایی بانکها
۲۱۹	۱,۵,۵	ریسک اعتباری
۲۲۰	۲,۵,۵	ریسک بازار
۲۲۱	۳,۵,۵	ریسک نقدینگی
۲۲۲	۴,۵,۵	ریسک عملیاتی
۲۲۴	۵,۵,۵	سایر ریسک ها
۲۲۵	۶,۵	پیشنهادات تحقیق
۲۲۵	۱,۶,۵	پیشنهادات در راستای ریسک اعتباری:
۲۲۶	۲,۶,۵	پیشنهادات در راستای ریسک بازار
۲۲۷	۳,۶,۵	پیشنهادات در راستای ریسک نقدینگی
۲۲۷	۴,۶,۵	پیشنهادات در راستای ریسک عملیاتی
۲۲۹	۵,۶,۵	پیشنهادات برای تحقیقات آتی
۲۳۰	۷,۵	محدودیت های تحقیق

فهرست جداول و نمودارها

شماره صفحه

عنوان

۵۰	جدول ۱-۲: دیدگاه سنتی و دیدگاه نوین درباره کارایی
۵۲	جدول ۲-۲: مقایسه روش پارامتری و ناپارامتری
۱۵۱	جدول ۱-۳: رشد جذب سپرده های بخش غیردولتی در بانک های دولتی و خصوصی (درصد)
۱۵۶	جدول ۲-۳: ترکیب سپرده های جذب شده در بانک های تجاری (درصد)
۱۵۶	جدول ۳-۳: ترکیب سپرده های جذب شده در بانک های تخصصی (درصد)
۱۵۸	جدول ۴-۳: ترکیب سپرده های بخش غیردولتی در بانک های غیردولتی و موسسات اعتباری غیربانکی
۱۶۰	جدول ۵-۳: نسبت مصارف به منابع شبکه بانکی (درصد)
۱۶۵	جدول ۱-۴: میانگین داده های ستاده و نهاده برای برآورد کارایی بانک های نمونه در شش سال اخیر
۱۶۶	جدول ۲-۴: آمار توصیفی متغیرهای روش MEA (مبالغ به میلیارد ریال)
۱۶۷	جدول ۳-۴: آمار توصیفی متغیرهای روش SFA
۱۶۸	جدول ۴-۴: آمار توصیفی متغیرهای برآورد مدل تأثیر ریسک بر کارایی DEA
۱۶۹	جدول ۵-۴: اندازه و نوع کارایی بانک های نمونه در حالت بازده متغیر به مقیاس در روش
۱۷۱	جدول ۶-۴: مازاد عوامل تولید بانک با فرض بازدهی متغیر به مقیاس
۱۷۶	جدول ۷-۴: مقادیر بهینه ستانده ها و نهاده های ۱۵ بانک نمونه به روش MEA
۱۷۸	جدول ۸-۴: میانگین کارایی بانک ها در حالت VRS و اندرسون- پیرسون (A&P) در روش MEA
۱۸۰	جدول ۹-۴: جدول رتبه بندی بانک های مورد مطالعه بر اساس کارایی به روش MEA
۱۸۲	جدول ۱۰-۴: نتایج کارایی ۱۵ بانک نمونه در سه سال اخیر بر اساس روش SFA
۱۸۶	جدول ۱۱-۴: نتیجه همبستگی نتایج کارایی با دو روش MEA, SFA
۱۹۰	جدول ۱۲-۴: مازاد عوامل تولید بانک با فرض بازدهی متغیر به مقیاس
۲۰۶	جدول ۱-۵: اثرات ریسک بازار بر کارایی بانک
۲۱۲	جدول ۲-۵: رتبه بندی کارایی بانک های مورد مطالعه به روش MEA
۲۱۳	جدول ۳-۵: رتبه بندی کارایی بانک های مورد مطالعه به روش SFA
۱۷	نمودار ۱-۲: مازاد عوامل تولید بانک با فرض بازدهی متغیر به مقیاس
۱۹	نمودار ۲-۲: انواع ریسک نقدینگی

- نمودار ۲-۳: انواع ریسک نرخ بهره ----- ۲۱
- نمودار ۲-۴: ساختار ترازنامه و انواع ریسک مرتبط با آن ----- ۲۷
- نمودار ۳-۱: تابع تولید مرزی تصادفی ----- ۵۷
- نمودار ۳-۲: شاخص بهبود بالقوه ----- ۸۳
- نمودار ۳-۳: مقایسه شاخص های بهبود بالقوه و فارل ----- ۸۵
- نمودار ۳-۴: تابع تولید مرزی تصادفی ----- ۹۰
- نمودار ۳-۵: توصیف انواع کارایی به روش فارل ----- ۱۱۳
- نمودار ۳-۵: مقایسه اندازه گیری کارایی بر مبنای حداقل سازی عوامل تولید و یا حداکثر سازی محصول ----- ۱۱۶
- نمودار ۳-۶: کارایی فنی و تخصیصی بر مبنای حداکثر سازی محصول ----- ۱۱۷
- نمودار ۳-۷: تفکیک کارایی فنی به کارایی ناشی از مدیریت و کارایی ناشی از مقیاس ----- ۱۲۵
- نمودار ۳-۸: سهم گروه های بانکی از کل دارایی های بانکها و موسسات اعتباری ----- ۱۳۹
- نمودار ۳-۹: سهم گروه های بانکی از کل بدهی بخش غیر دولتی به بانکها و موسسات اعتباری (درصد) ----- ۱۴۱
- نمودار ۳-۱۰: سهم گروه های بانکی از رشد کل بدهی بخش دولتی به بانکها و موسسات اعتباری (درصد) ----- ۱۴۵
- نمودار ۴-۱: نمودار کارایی فنی بانک های نمونه در حالت بازده متغیر به مقیاس در روش [MEA ----- ۱۷۰
- نمودار ۴-۲: نمودار میانگین کارایی بانک های نمونه در حالت بازده متغیر به مقیاس در روش MEA ----- ۱۷۱
- نمودار ۴-۳: مقادیر کارایی هزینه محاسبه شده به روش SFA برای بانک های نمونه ----- ۱۸۳

فصل ۱

مقدمه و کلیات طرح پژوهش

۱,۲ مقدمه

یکی از ابزارهای لازم و مؤثر برای توسعه اقتصادی کشور، وجود نظام بانکی کارآمد است. هرگونه اقدامی در جهت بهبود و ارتقا کارایی سیستم بانکداری موجب خواهد شد که جریان پس‌انداز، سرمایه‌گذاری و تخصیص منابع بهبود یابد و امکانات بالقوه، پراکنده و نهفته در کشور برای پیشرفت و رفاه عمومی به کار گرفته شود. مهم‌ترین مباحث در صنعت بانکداری مباحث کارایی و ریسک می‌باشند که در این تحقیق با عنوان "تأثیر پارامترهای ریسک (ریسک اعتباری، عملیاتی، نقدینگی و بازار) بر کارایی سیستم بانکی" درصدد ارزیابی و تحلیل مباحث کارایی و ریسک و بررسی ارتباط بین آنها می‌باشیم. جهت ارزیابی کارایی، از دو روش مطرح در این زمینه که بر اساس کارایی، کارایی مقایسه‌ای بانک‌ها را بررسی می‌نمایند یعنی روش‌های (DEA) MEA و SFA استفاده شده و پس از تحلیل نتایج استخراجی از هر یک از این روش‌ها و رتبه‌بندی بانک‌های مورد مطالعه با توجه به امتیاز کارایی کسب شده بر اساس هر یک از این روش‌ها، رتبه‌بندی ارائه شده توسط هر یک از این روش‌ها با هم مقایسه شده تا روش بهینه انتخاب و معرفی گردد.

در ادامه ارتباط ۴ مورد از مهمترین ریسک‌های مطرح در زمینه بانکداری یعنی ریسک عملیاتی، اعتباری، نقدینگی و بازار با نتایج خروجی هر یک از این دو روش در ارتباط با میزان کارایی واحدها بررسی شده و با توجه به نتایج و خروجی‌های مذکور، پیشنهادات و راهکارهای اجرایی ارائه خواهد شد.

۲,۱ بیان مسئله

امروزه سازمان‌ها نیازمند مدیریت تحول آفرین، دارای تفکر راهبردی و آینده‌نگر و با پرهیز شدید از روز اندیشی هستند. گام بنیادین در پایداری چنین روش مدیریتی ایجاب می‌نماید که با رویکرد به روش‌های کارآمد علمی - کاربردی به تعادل بین نهاده‌ها و ستاده‌های سازمان برسیم و با ارزیابی مستمر عملکردها به نهادینه کردن کیفیت و بهره‌وری اقدام کنیم (Elisa, 2007:14)، بدیهی است دستیابی به خواسته‌ها و

ضرورت های فوق و آنچه این طرح در پی آن است، با اندازه گیری فعالیت ها و از طریق به کارگیری مدل های علمی و کمیت پذیر و نهایتاً طراحی و استقرار یک نظام ارزیابی عملکرد ممکن خواهد بود. اهمیت این اندازه گیری به حدی است که بر اساس تجربیات انجام شده در کشورهای صنعتی، می توان صرفاً با اعلام، برقراری و اجرای یک سیستم ارزیابی عملکرد و حتی بدون هیچ گونه تغییری در سازمان یا سرمایه گذاری، ۵ تا ۱۰ درصد بهره‌وری را افزایش داد (Supachet, 2008:120).

کارایی موسسات مالی پیشینه زیادی در تحقیقات بانکداری دارد و این تحقیقات دارای کاربرد زیادی در مدیریت بانک می باشد چرا که بانک ها به عنوان موسسات انتفاعی به دنبال بهبود کیفیت و کارایی می باشند. به علاوه این مطالعات برای نهادهایی که نگران رقابت بانک، ایمنی بانک و صحت و دقت بانک می باشند بسیار مفید است.

تحقیق در چگونگی به دست آوردن حداکثر نتیجه از منابع محدود ماهیت علم اقتصاد است (پیرنیا، ۱۳۴۷) و تخصیص بهینه منابع محدود هدف این علم به شمار می رود. کارایی نیز در ساده ترین بیان حداکثر ساختن نتیجه در مقیاس اقتصادی خرد و کلان است. بدین ترتیب پژوهش در باب کارایی از جمله در سطح بنگاه ها یکی از مهم ترین پژوهش های اقتصاد به شمار می رود و تاکنون دو روش ناپارامتری DEA و پارامتری SFA برای محاسبه کارایی معرفی شده اند.

صنعت بانکداری یکی از مهمترین بخش های هر اقتصادی بشمار می رود، زیرا بانک ها به عنوان واسطه منابع پولی در کنار بورس و بیمه از ارکان اصلی بازارهای مالی محسوب می شوند. بدلیل فقدان توسعه لازم بازار سرمایه در ایران این بخش از اهمیت بیشتری برخوردار است چرا که در عمل بانک ها عهده دار تامین مالی بلند مدت هستند. از طرفی در فرایند آزاد سازی بازارهای مالی و پیوند با بازار جهانی کارایی شرط لازم است. تاکنون نیز مطالعات متعددی برای ارزیابی کارایی بانک ها با استفاده از دو روش نامبرده در داخل و خارج انجام شده است ولی تحقیقاتی که تاثیر ریسک های متنوع را بررسی کرده باشند بسیار کم است لذا تحقیق حاضر با عنوان " تاثیر پارامترهای ریسک (ریسک اعتباری، عملیاتی، نقدینگی و بازار) بر کارایی سیستم بانکی " در پی پاسخ به این سوال است که آیا پارامترهای ریسک (ریسک اعتباری، عملیاتی، نقدینگی و بازار)

بر کارایی سیستم بانکی موثر است؟ و اساساً مدل مناسب ارزیابی کارایی در صنعت بانکداری از بین مدل‌های پارامتریک و ناپارامتریک، کدام است؟

۳,۱ ضرورت پژوهش

در عصر ما باید کارایی^۱ و اثربخشی^۲ بالاترین هدف مدیران و ارزشمندترین مقصد همه سازمان‌ها باشد. تلاش برای افزایش بهره‌وری جدی‌ترین مبارزه‌ای است که مدیریت در آستانه قرن بیست و یکم با آن روبروست. در نگاهی ساده بهره‌وری، نسبت بازده به منابع مصرف شده است. لذا اگر با هزینه یکسان محصول بیشتری تولید شود یا مقدار معینی محصول با هزینه کمتری تولید شود، منافی برای کل جامعه حاصل می‌شود که می‌تواند برای تأمین زندگی بهتر برای افراد جامعه مؤثر باشد.

در سال‌های اخیر رویکردی نسبتاً مناسب در حوزه‌های فکری، فرهنگی و اجتماعی به موضوع کارایی شده است و در واقع امروزه بهره‌وری موضوعی ناآشنا و غریب حداقل در تفکر و باورهای ذهنی جامعه نیست. لیکن عینیت یافتن بهره‌وری به معنای بهره‌گیری خردمندانه از امکانات موجود و دستیابی به بالاترین هدف و ارزشمندترین مقصد در همه سازمانها مستلزم تفکر و برخورد علمی با موضوع بهره‌وری است به گونه‌ای که چرخه بهره‌وری در مراحل چهارگانه اندازه‌گیری، تحلیل، برنامه‌ریزی و اجرا در سازمانها استقرار یابد. مهمترین ویژگی این چرخه، شکل‌گیری بر محورهای علمی و از همه مهمتر، کمیت‌پذیر بودن شاخص‌های آن است.

در تعاریف به اقتصادی کارآ گفته می‌شود که از منابع خود به میزانی کالا و خدمات تولید کند که در شرایط موجود، تولید بیش از آن سطح ممکن نباشد و اگر با منابع موجود نتوان بیش از آنچه که هست تولید کرد حاکی از وضعیت تولید با حداقل هزینه می‌باشد. در کشور ما به علل مختلف از جمله وابستگی زیاد به درآمدهای نفتی، سهم ناچیز صادرات غیر نفتی از تولید ناخالص داخلی، عدم رقابت‌پذیری کالاها و خدمات کشور در بازار جهانی، بایستی با نگاه گسترده و عمیق‌تری به این مقوله توجه نمود. اندازه‌گیری و

1- Efficiency

2- Effectiveness

ارزیابی منظم کارآیی و بهره‌وری باعث استفاده بهینه از امکانات موجود و جلوگیری از افزایش نامتعادل هزینه‌ها و موجب ارتقاء کیفیت و کمیت کالاها و خدمات تولیدی خواهد شد.

در سال‌های اخیر به مساله کارآیی در کشور توجه بیشتری شده است به نحوی که تبصره ۳۵ قانون برنامه دوم توسعه به این موضوع اختصاص یافته و در برنامه‌های سوم و چهارم توسعه نیز، این موضوع مد نظر قرار گرفته و مسئله اندازه‌گیری کارآیی جز اولویت‌های پژوهشی سازمان‌ها و موسسات مختلف درآمده و کمیته‌های اختصاصی در این رابطه تشکیل شده است. بدون یک سیستم مناسب اندازه‌گیری کارآیی نمی‌توان انگیزه‌ها و روابط کاری را بهبود بخشید. بنابراین اندازه‌گیری کارآیی و استقرار سیستم مربوط باید جزء اولویت‌های نخست سازمان باشد. بنابراین لازم است که مدیران ارشد بانک‌ها، از میزان کارآیی شعب خود اطلاع داشته باشند و علل کارآیی و ناکارآیی آنها را بررسی کنند تا با کاراتر شدن شعب ناکارآ، زیان‌های ناشی از عدم کارآیی را به حداقل ممکن برسانند و توان خود را در بازار رقابتی کنونی حفظ و ارتقاء دهند. همچنین رتبه بندی شعب با این روش که بر مبنای کارآیی می‌باشد، در سیستم تنبیه و تشویق سازمان بسیار موثر است و برای تخصیص بهینه بودجه، امکانات و منابع، این روش از کاربردی ترین روش‌هاست.

معمولاً مؤسسات مالی - بانکی نسبت به تأمین اعتبارات مورد نیاز کسب و کارها و یا تجار اقدام می‌کنند. اما امروزه شاهد آن هستیم که مؤسساتی غیر از آنها مانند بیمه‌ها، صندوق‌های مالی، قرض‌الحسنه‌ها و مشابه آنها هم به انحاء مختلف اعتباراتی را در اختیار مشتریان خود قرار می‌دهند. نتیجه امر علاوه بر کاهش قیمت‌ها (به نسبت شرایطی که اعتبارات اعطا نمی‌شوند) به همراه کاهش هزینه‌های مبادلاتی از یک سو و افزایش حجم بدهی اعتباری بازار از سوی دیگر می‌باشد. با توجه به رقابت تشدید شده بین بانک‌ها، ظرفیت اعطای اعتبار طی سال‌ها به مرور افزایش یافته و البته در مقابل آن بدهی مؤسسات اقتصادی به بانک‌ها نیز تشدید شده است

از جمله درس‌هایی که باید از این روند گرفت می‌توان به این نکته اشاره داشت که تأثیر نسبی اعطای اعتبارات به مؤسسات در صورت تجمع و رشد غیرقابل توجیه و بی حساب می‌تواند مخاطراتی برای ثبات مؤسسات اقتصادی در سطح کلان اقتصاد کشور به وجود آورد. ریسک اعتباری بدون تردید بزرگترین منبع ریسک برای مؤسسات مالی و یا اقتصادی تولیدی محسوب می‌شود.

برای مدیریت این ریسک لازم است نگاهی یکپارچه به موضوع داشت.

گام اول ارزیابی ریسک یک مشتری و سپس رسیدن به نظامی مناسب برای مدیریت ریسک پرتفوی اعتباری مؤسسه به صورت مشخص است. روش‌های عملیاتی و فرایندهای ساختاری برای اجرایی کردن و خلق فضای اعتباری مناسب در بنگاه‌های اقتصادی، گام بعدی است که باید بدان توجه داشت. نگاه به مدیریت ریسک بدین ترتیب از پایین به بالا خواهد بود. فرایند گزینش ریسک از جمله مواردی است که مدیران فروش و مالی باید بدان توجه خاصی مبذول نمایند. به همین دلیل شناخت و بهینه سازی فرآیندهای عملیاتی و غیرعملیاتی در راستای گزینش ریسک بهتر را می‌توان اقدام بعدی دانست. راهبردهای تأمین مالی برای اعطای اعتبار به مشتریان خود مقوله‌ای مستقل و قابل توجه برای همه مدیران مالی است؛ بنابراین تدوین راهبردهای مناسب این امر را باید در سطح عالی‌ترین مدیران شرکت‌ها به تصویب رساند. تجزیه و تحلیل ریسک یکی از ابزارهای مناسب برای اقدام یکسان در سطح بنگاه‌ها است که در این راهبردها باید به نحوی مناسب در فرایندهای عملیاتی قرار داده شود.

در نهایت باید ریسک‌های اعتباری را با روش‌های علمی و فنی مناسب کمی نموده و هر مبادله و اعطای اعتبار را بعد از ارزیابی و سنجش اعتباری در پرتفوی ریسک اعتباری بنگاه جایگاهی خاص بخشید. نقش تعیین‌کننده ارزیابی ریسک اعتباری باید در چارچوب سود و زیان اقتصادی بنگاه و مخاطرات بالقوه‌ای که ممکن است ثبات مؤسسه را با مشکل روبه‌رو سازد، دیده شود. تعیین نقش و جایگاه هر ریسک در پرتفوی ریسک اعتباری مؤسسه باید براساس روش‌های مشخص علمی و فنی و با بهره‌گیری از حداکثر توان مؤسسه انجام پذیرد.

علاوه بر موارد فوق، مدیریت ریسک اعتباری شامل ابزارهای مناسب بازار برای پیشینه سازی درآمد اعطاکننده اعتبار است می‌شود. دانش مدیران مالی و بازاریابی در کسب بالاترین بهره از محل اعتبارات اعطا شده و با بهره‌گیری بهینه از ابزارهای مناسب از جمله مطالبی است که مدیران مالی و بازاریابی باید بدان تجهیز شده و براساس آن نیز اقدام نمایند

بعلاوه، بررسی رابطه مهم ترین ریسک های مطرح در صنعت بانکداری با کارایی بانک ها و محاسبه میزان تاثیر گذاری هر یک از این ریسک ها نظیر ریسک عملیاتی، اعتباری، نقدینگی و بازار با کارایی، مدیران بانک ها را در اتخاذ تصمیمات و تدابیری بمنظور مرتفع نمودن انواع ریسک ها و تخصیص بودجه جدید بدین منظور، یاری خواهد رساند و اهمیت مقوله ریسک و مقابله با آن را در ارتقاء سطح کارایی و سودآوری بانک ها تایید خواهد نمود.

۴,۱ سوالات پژوهش

سوالات اصلی

- ۱- انواع ریسک شامل ریسک نقدینگی، بازار، اعتباری و عملیاتی بر کارایی بانک چه اثری دارد؟
- ۲- شدت اثر گذاری انواع ریسک چگونه است؟
- ۳- بانکهای دولتی از نظر کارایی در مقایسه با بانکهای خصوصی از چه جایگاهی برخوردار است؟

سوالات فرعی

۱. واحدهای کارا و ناکارای بانک ها بر اساس روش DEA (MEA) کشور کدامند؟
۲. رتبه بندی بانک های مورد مطالعه بر اساس میانگین امتیاز کارایی بر اساس روش DEA (MEA) چگونه است؟
۳. میزان ناکارایی بانک ها بر اساس روش SFA چه اندازه است؟
۴. رتبه بندی شعب مورد مطالعه بر اساس میانگین امتیاز کارایی بر اساس روش SFA چگونه است؟
۵. تاثیر اندازه ریسک اعتباری صنعت بانکداری بر کارایی بانک ها چگونه و چه اندازه است؟
۶. تاثیر اندازه ریسک عملیاتی صنعت بانکداری بر کارایی بانک ها چگونه و چه اندازه است؟
۷. تاثیر اندازه ریسک بازار صنعت بانکداری بر کارایی بانک ها چگونه و چه اندازه است؟
۸. تاثیر اندازه ریسک نقدینگی صنعت بانکداری بر کارایی بانک ها چگونه و چه اندازه است؟

۵,۱ فرضیات پژوهش

۱- کارایی بانک تحت تاثیر انواع ریسک شامل ریسک نقدینگی عملیاتی بازار و اعتباری قرار

دارد

۲- اثر ریسک نقدینگی و اعتباری بر کارایی بانکها قویتر از اثر ریسک عملیاتی و بازار است

۳- کارایی بانکهای دولتی بیشتر از کارایی بانکهای خصوصی است

۶,۱ اهداف پژوهش

هم اکنون خدمات مالی سهم زیادی از GDP را به خود اختصاص داده است به اضافه اینکه در مباحث جهانی شدن کارایی اهمیت فراوانی دارد چرا که نهادهایی که دارای کارایی پایینی هستند در این مقوله مقاومت می کنند. با این اوصاف و با توجه به اینکه کارایی و ریسک دو مقوله بسیار مهم برای نهادهای مالی در هر کشوری می باشد و همچنین اثرات ریسک بر روی کارایی می تواند در نحوی مدیریت آن مهم باشد لذا این تحقیق با هدف تبیین هر یک از این عناصر و اثرات آنها بر هم صورت می گیرد. به اضافه اینکه با توجه به رقابتهای موجود که هم در ابعاد داخلی و هم ابعاد خارجی در بازارهای مالی وجود دارد با بررسی کارایی و ریسک می توان دید روشنی به سرمایه گذاران داخلی و خارجی در زمینه وضعیت این دو مقوله داد و فضای رقابتی ایجاد نمود

۱- مقایسه میزان کارایی شعب نمونه و نتایج دو روش DEA (ME) و SFA

۲- تبیین رابطه بین اندازه انواع ریسک و کارایی صنعت بانکداری

۷,۱ تعریف کلمات کلیدی

کارایی

از نظر تئوری اقتصاد، کارایی نتیجه بهینه سازی تولید و تخصیص منابع است. به عبارت دیگر در یک واحد تولیدی مدیران و نیروی کار با توجه به اهداف مورد نظر بنگاه و توان فناورانه موجود در صدد تعیین میزان تولید خود به گونه ای هستند که ضمن استفاده از حداکثر امکانات و منابع، تخصیص مطلوب هزینه، عوامل تولید (سرمایه و نیروی کار) را به صورت بهینه مورد استفاده قرار دهند. کارایی مفهومی نسبی بوده و برای سنجش آن و درک میزان فاصله کارایی از مقادیر مورد انتظار و ایده ال باید به مقایسه عملکرد واحدهای اقتصادی با کارایی در شرایط بالقوه تولید پرداخت (سوری، گرشاسبی، عریانی ۱۳۸۶).

ریسک اعتباری

اگرچه بانک ها و موسسات به عنوان یک واسطه بین پس انداز کنندگان، سرمایه گذاران و صاحبان سهام و متقاضیان تسهیلات اعتباری فعالیت می کنند، ولی مهمترین عملیات این موسسات اعطای تسهیلات و وام به متقاضیان است. ریسک اعتباری عبارت است از ریسک ناشی از عدم پرداخت تمام یا قسمتی از اصل و سود تسهیلات اعطایی و یا ریسک ناشی از عدم بازگشت اصل سود حاصل از سرمایه گذاری های بانک، به عبارتی ریسک اعتباری عبارت است از ریسک عدم دریافت به موقع جریان های نقدی تسهیلات های اعطایی بانک (Christoph, 2004:93).^۱ در این تحقیق بمنظور ارزیابی رابطه بین ریسک اعتباری با کارایی بانک، از سه شاخص: نسبت تسهیلات اعطایی به دارایی، نسبت مطالبات معوق به تسهیلات و کفایت سرمایه استفاده شده است.

ریسک عملیاتی

به مجموعه ریسک های مرتبط با استراتژی تجاری، سیستم ها و عملیات داخلی، تکنولوژی و سوء مدیریت اطلاق می شود (Lei Sun, 2010, P 55). کمیته باسل^۲ ریسک عملیاتی را "ریسک زیان ناشی از

¹ Basel Committee, 2001

² Basel Committee

فعالیت افراد، سیستم ها و فرایندهای داخلی و حوادث خارجی تعریف می کند.¹ با این حال این کمیته معتقد است بانک ها نباید به این تعریف کلی استناد کنند بلکه هر بانکی با توجه به اندازه، ماهیت و پیچیدگی فعالیت های خود باید تعریف منحصر به فردی از ریسک عملیاتی داشته باشد. کمیته باسل معتقد است کوتاهی در درک و اداره ریسک عملیاتی - که تقریباً در کلیه فعالیت ها و مبادلات بانک وجود دارد - ممکن است احتمال عدم تشخیص و کنترل برخی ریسک ها را به میزان زیادی افزایش دهد.² در این تحقیق بمنظور ارزیابی رابطه بین ریسک عملیاتی با کارایی بانک، از سه شاخص: نرخ بی ثباتی بازده دارایی ها² (ROA)، نرخ بی ثباتی بازده سهام³ و حقوق صاحبان سهام به مجموع دارایی ها⁴ استفاده می گردد (Luc Laeven, 1999:20).

ریسک نقدینگی

وجود رقابت شدید، عدم توانایی در پیش بینی شرایط اقتصادی و تعهد نسبت به سهام داران برای حداکثرسازی سود و تعهد نسبت به سپرده گذار از جهت بازگشت اصل سرمایه وی در هر زمان، بانک ها را بر آن داشته تا در جهت ایجاد تعادل بین ریسک و بازده و تامین رضایت هر دو گروه سپرده گذار و سهام دار به عنوان دو منبع اصلی تامین وجوه مورد نیاز خود تلاش مضاعفی را آغاز کنند. به این ترتیب یکی از دغدغه های اصلی بانک های خصوصی افزایش بازده در سطح معینی از ریسک است. یکی از انواع ریسک در صنعت بانکداری که در صورت عدم مدیریت مناسب مستقیماً به زیان دهی بانک منجر می شود، ریسک نقدینگی است. ریسک نقدینگی عبارت است از ریسک ناشی از فقدان نقدینگی لازم به منظور پوشش تعهدات کوتاه مدت و خروجی های غیرمنتظره وجوه. برای مثال دوره ای را در نظر بگیرید که به علت افزایش نرخ بهره پرداختی به سپرده ها توسط یک بانک رقیب، عمده سپرده گذاران اقدام به خروج سپرده های خود از بانک بکنند. در همین دوره وجوه نقد بانک قدرت پاسخگویی به چنین خروجی ناگهانی وجوه را ندارد. در چنین شرایطی بانک مجبور به جذب منابع گران قیمت (مانند دریافت وام از بازار بین بانکی) و یا نقد کردن سایر دارایی های خود در زمان کم تر و با قیمتی بسیار کم از قیمت بازار آن ها می شود (Luc

¹ Basel Committee, 2001

² ROA volatility

³ - stock return volatility

⁴ - equity to asset ratio

Laeven,1999:20). در این تحقیق به منظور ارزیابی اثرات ریسک نقدینگی بر کارایی از شاخصهای نسبت تسهیلات به سپرده، نسبت تسهیلات بلند مدت به سپرده بلند مدت و نسبت موجودی نقد به سپرده استفاده می شود.

ریسک بازار

این ریسک از نوسانات نامطلوب متغیرهای بازار ناشی می شود. مثلاً افزایش نرخ تورم که ارزش فعلی درآمدهای آتی بانک را متأثر کرده و پیش بینی وضعیت آینده ترازنامه را با مشکل مواجه می سازد (Maria Psillak2010:19). در این تحقیق از شاخص های تغییرات نرخ بهره و تغییرات نرخ ارز استفاده می گردد.

ریسک های مختلف، کارایی و کارایی سیستم بانکی را به شدت تحت تاثیر قرار می دهند. یکی از مهم ترین دلایل تاثیرپذیری کارایی بانک ها از ریسک های مختلف، ارتباط ریسک ها با هم و عدم امکان تفکیک کامل انواع مختلف ریسک می باشد. چنانچه یکی از پارامترهای بازار مانند نرخ تورم افزایش یابد، این تغییر باعث کاهش ارزش پرتفوی دارایی های بانک (به علت تأثیر بر درآمد آینده وام های پرداختی) و بوجود آمدن ریسک بازار می شود. همچنین افزایش نرخ تورم باعث کاهش ارزش دارایی های نقدی بانک و بوجود آمدن ریسک بازار خواهد شد. کاهش نرخ ارز که خود باعث کاهش ارزش دارایی های نقدی ارزی و بوجود آمدن ریسک نوسان نرخ ارز می شود، از طرف دیگر باعث کاهش درآمد حاصل از صادرات برای یک مشتری تسهیلات گیرنده، کاهش درآمد مورد انتظار وی و بنابراین کاهش قدرت بازپرداخت و در نتیجه ایجاد ریسک اعتباری می شود. از طرف دیگر این امر باعث کاهش ورودیهای وجوه به بانک و ایجاد ریسک نقدینگی خواهد شد (Chiu,2009:460). در این صورت وجود یکی از ریسک ها، موجب پیدایش و تقویت ریسک های دیگر شده و مجموعه ریسک ها و مخاطرات، سودآوری و کارایی بانک را تحت تاثیر قرار می دهند.